

Nogle Efterretninger om Danske i Amerika.

Af P. S. Vig.

I. Andreas Schout.

Som et Eksempel på, ad hvilke underlige Veje Danske kom til Amerika i tidligere Dage, og tillige på, hvilke Veje man ofte må gå for at finde Oplysninger om dem, hidsættes følgende Selvbiografi af en dansk Mand, som har faret viden om i Verden og prøvet mange Ting, indtil han havnede i Brødrekirken og fandt sin Grav på dens store Kirkegaard ved Bethlehem i Pennsylvanien. I Overensstemmelse med Brødrekirkens Skik har han i en kort Selvbiografi gjort Rede for sin Livsførelse før han blev Medlem af Brødrekirken. Den Selvbiografi findes, — på Tysk naturligvis, — i Brødrekirkens Arkiv i Bethlehem, hvorfra det ved Arkivarens Velvilje er lykkedes mig at få et Kopi af den, hvoraf nedenstående er en ordret Oversættelse.

Mandens Navn skrives noget forskjelligt: *Andreas Schout* eller *Schaut*. Og dermed lade vi ham selv tale.

„Jeg er født den 12te Maj 1700 i Kjøbenhavn, opdraget i den lutherske Religion og af mine Forældre flittig holdt til Gudsfrygt. Særlig prisede min Moder, der var en from Kvinde, den kjære Gud for mig, hvilket heller ikke blev uden Velsignelse for mit Hjerte. Da Pesten rasede i Kjøbenhavn, blev jeg sat i Lære hos en Kjøbmand, men mit flygtige Væsen og store Lyst til at se fremmede Lande lod mig ikke længe have Ro i denne Stilling. Jeg besluttede at gå til-søes, avancerede i kort Tid til Kaptajn, men gik tillige i Kompagni med min Broder som Kjøbmand.

I Året 1728 gjorde jeg en Rejse til Amsterdam for at bane mig Vejen til lange Rejser. Min Moder, der fik Underretning herom, søgte ved min Tilbagekomst på alle mulige Måder at afholde mig derfra, men forgjæves. I Året 1731 ophævede jeg Kompagniskabet med min Broder, gik atter til Holland og tænkte: „Nu er jeg en fri Mand!“ Jeg kom straks i et Selskab, der i kort Tid gjorde mig så fattig, at jeg så mig nødt til at tage Tjeneste som Matros på et hollandsk Krigsskib. Hollænderne var på den Tid indviklet i Krig, og mit Skib var bestemt til at krydse mod Fjenden. Vi kom i Kamp med et fjendtligt Skib, som vi borede i Sænk. Under Kampen lovede jeg den kjære Gud, aldrig mere at give mig på en så farlig Rejse. Men jeg var

næppe kommen i Land, før jeg havde glemte Faren, og få Måneder efter gik jeg som Officer med et andet Krigsskib, der var udkommanderet til Middelhavet¹⁾. På denne Rejse besøgte vi forskellige Søhavne, såsom Gibraltar, Cadix, Genua, Lissabon, Algier osv., hvor jeg overalt kun så og hørte Ting, som stride mod Menneskeligheden.

„Ak“, tænkte jeg, „var jeg dog bleven hjemme.“

På en Sørejse i 1736—37 stiftede jeg Bekjendtskab med den bekjendte Kong Theodor²⁾, i hvis Tjeneste jeg trådte i 1738 og fik Ansættelse, først som Overstyrmand, siden som Kaptajn på et Skib på 40 Kanoner, der var bestemt til Corsika med Ammunition og siden førtes mod Genueserne. Det hele Foretagende løb af uden Frugt, og jeg kom tilbage til Holland med et uroligt Hjerte, overbevist om Nødvendigheden af at omvende mig.

Men disse Tanker slog jeg snart af Hovedet og gik i 1740 med en hollandsk Escadre på 4 Krigsskibe for at møde en ostindisk Handelsflåde på dennes Hjemrejse og hjælpe den hjem.

På denne Expedition rørte den forbarmende Frelser mit Hjerte, så jeg anså og følte mig som et fortabt Menneske og af Angst og Uro ofte tænkte på at berøve mig selv Livet.

Denne Uro og Angst blev ved hele Sommeren og Efteråret, indtil jeg den 18de December, i nævnte År, om Natten følte en sådan guddommelig Trøst i mit Hjerte. at jeg blev som født pány, og mine Kammerater undrede sig over mit glade Væsen.

I 1741 kom jeg tilbage til Amsterdam, og da man der just hværvede Styrmand for den russiske Flaade, tog jeg Tjeneste på 2 År som Overstyrmand og kom samme År i Oktober til Rusland. 8 Dage derefter blev mit Skib udkommanderet mod Svenskerne, og vi tog to smukke svenske Fartøjer, hvortil jeg bidrog det meste, hvilket blev Anledning til at jeg om Foråret 1742 fik Tjeneste som Overstyrmand på Admiralskibet. Flåden blev om Vinteren liggende i Reval, hvor jeg blev anvist Kvarter hos en Kjøbmand ved Navn Carl Dehn. Da jeg trådte ind i Stuen, spurgte jeg dem, uden at vide at der boede (Troes-) Sødskende, om de gjerne vilde optage arme Syndere blandt sig. De forbavsedes, og en af dem gav mig det Svar: „For arme Syndere er Frelseren død.“ — Hvilken Kjærlighedslue der opstod i mit Hjerte mod disse Sødskende, og hvilken Glæde jeg følte ved at træffe Guds Børn i en så stor Stad, kan jeg ikke beskrive. Man førte mig der-

¹⁾ Holland havde ved de Tider Krig med Marokko.

²⁾ Den her nævnte „Kong Theodor“ er den tyske Æventyrer, Baron Theodor Neuhof, som Corsicanerne i 1735 udråbte til Konge under Navn af Theodor I. Andreas Schout har altså været i dennes Tjeneste i hans sidste Regjeringsår, idet Kong Theodor måtte flygte fra Øen i 1738.

efter sammen med de ugifte Brødre Rubusch, Benzien og Saalwächter, der tog sig hjertelig af mig.

I Reval indtrådte jeg i 1744 i Ægteskab med Søster Elisabeth Jungblut, der efter sin Nedkomst 11 Måneder senere blev hentet hjem af sin evige Mand, og min lille nyfødte Datter fulgte snart efter hende.

I Maj 1746 fik jeg ganske uventet min Afsked. Straks åbenbarede jeg for Br. Johann Nitschmann, der opholdt sig incognito i Reval, mit Forsæt, at jeg vilde gå til Menigheden (i *Hernhut*), hvortil han gav mig sin Velsignelse, hvorpå jeg tiltrådte min Rejse over Amsterdam til Hernhaag, hvor jeg ankom, i September sidstnævnte År, lykkelig og til min store Glæde.“

Sålangt går Andreas Schouts egne Optegnelser. Efterfølgende Oversigt over hans senere Liv er vedføjet hans Biografi og blev vistnok oplæst ved hans Begravelse i Bethlehem i 1763.

„I Hernhaag havde man Betænkelighed ved at beholde ham dengang, hvorfor Br. Garrison tog ham med som Styrmand til Grønland, og da han samme År returnerede til Hernhaag, blev vor salige Broder optaget i Menigheden. I Maj 1748 kom han for første Gang sammen med Sømenigheden, som kom her til Amerika fra Europa, til den hellige Nadvere. Fra den Tid af gjorde han, sammen med Br. Garrison, forskellige Rejser på (Skibet) „Irene“ og viste altid stor Omhyggelighed og Troskab i sin Tjeneste, indtil han i 1754 bad om Tilladelse til at gå til Bethlehem, hvilken han også fik. Dog gik han endnu i 1757 for sidste Gang med „Irene“ fra New York, da det undervejs blev opsnappet af Franskmændene, og han, samt Br. Jakobsen, Schmalting og flere, blev ført til Louisburg, hvor han måtte udstå meget, indtil denne By blev indtaget af Englænderne, da han, efter et Fangenskab på 9 Måneder, igjen blev sat paa fri Fod. I Septbr. 1758 kom han, helt uventet men til alle Søskenes store Glæde, igjen til Bethlehem.

Anno 1759 gjorde han en Rejse til Wachau i Nord Carolina og kom Året derpå tilbage med Br. Josef (☉: Biskop Spangenberg), gjorde samme Rejse endnu engang, nemlig i 1762, da han ledsagede Graffs og deres Selskab, der gik tilsøes, dertil. Han kom tilbage i Oktober samme År, men faldt snart efter i en heftig Sygdom, af hvilken han vel kom sig, men kunde ikke rigtig komme til Kræfter igjen. Dog besørgede han endnu som forhen det ham pålagte Embede som „Fremdendiener“ og „Platzmajor“ med største Troskab og var elsket og respekteret, ikke blot af sine Søsken, men også af fremmede, som meget beklage hans Bortgang. Frelseren og Menigheden var han særlig hengiven.

Den 2 Novbr. 1763 lagde han sig syg til Sengs i den visse Forventning, snart at blive hentet hjem, og udtalte til enhver, der besøgte ham, dette salige Håb, hvilket også gik i Opfyldelse den 7de Novbr. Kl. 5 om Eftermiddagen, i hans Alders 64de År.“ — —

* * *

Schouths Eftermand som „Fremdendiener“, „visitor's guide“ eller Cicerone i Bethlehem blev hans tidligere Kaptajn, Amerikaneren Nicholas Garrison, f. 1701 på Staten Island, New York, død 1781 i Bethlehem, hvor en Gade er nævnt efter ham. Han førte Skibet „Irene“ til 1756 eller 1755, da han blev afløst af den forannævnte Br. Jakobsen.

Christian Jakobsen, uidentvivi en dansk Mand, var altså „Irenes“ Kaptajn, da det i 1757 blev taget af den franske Kaper. Han blev siden Fører af et nyt Skib („Hope“), som Brødrekirken lod bygge i N. York. Om „Irenes“ Tab fortæller Cranz således i sin „Brødre-Historie“, (dansk Oversættelse, Side 577—78): „Udi Novbr. 1757 blev det på Rejsen fra N. York til London optaget af en fjendsk Kaper, og bragt til Cap Breton. Men det strandede den 12te Jan. 1758. Mandskabet vilde redde sig i en Båd til Landet, men bleve omkastede af Bølgerne. Dog kom de med Livsfare til Land til en øde Egn, hvorfra de igjennem Is og Sne måtte gå med stor Ulejlighed endnu 12 Mile til Louisburg. De fangne, hvoriblandt vare også Brødre, bleve herfra bragte til Brest, og efter mange, såvel til Vands som til Lands, iblandt en Mængde andre Fanger, ustandne Besværligheder udvekslede. Den gamle Broder Schout, en af mange Rejser forfaren Styrmand, blev alene tilbage i Louisburg for hans Svagheds Skyld og nød hos nogle Indvånere megen Kjærlighed og Venskab. Men da den engelske Flåde belejrede denne Fæstning, blev han igjen sat i Arrest, og til mere Sikkerhed, ført af et i et andet Fængsel, hvor han, formedelst den bestandige Canonering, var i stor Livsfare. Da Fæstningen var bleven indtagen, blev han sat på fri Fod, og gik tilbage til Bethlehem.“

Schout ligger begravet på den gamle Brødrekirkegård ved Bethlehem i Sektion A. 1ste Række, Grav No. 10.

Hvis den i Reval nævnte Benzien er C. T. B., hvilket jeg

formoder med temmelig Vished, så blev hans Enke, Anna Maria, født Neisser, i 1761, den 29 Novbr. gift med en dansk Mand, nemlig *Amadeus Paul Thrane*¹⁾ fra Ålborg, som var kommen til Amerika den 25de Oktober s. Å., var Præst i Bethlehem til sin Død i 1776. I dette Ægteskab fødtes en Datter, A. Pauline Thrane, som var født 1763 og døde i 1772.

Anmeldelse.

A. Halling: *Meine Vorfahren und ihre Verwandtschaften*. Als Manuskript gedruckt. 1—2 Bd. Glückstadt 1905 (XII + 631 og IV + 598 Sider i meget stor Oktav). Anmeldt af G. L. Grove.

Ovennævnte Bogs Titel leder Tanken hen paa Tyskland og frister saaledes ikke let den danske Personalhistoriker til nøjere Bekendtskab. Saa meget mere er der Anledning til at gøre opmærksom paa, at Bogen næsten helt igennem omhandler dansk Personalhistorie, og til her at give en kort Oversigt over det righoldige Værks Indhold, idet dog nærmere kritiske Bemærkninger, da det er trykt som Manuskript, tilbageholdes.

Hidtil har de fem Bind „Meddelelser om Slægter og Pesoner af Navnet Hvass“, der udgaves af F. Hvass, staaet som det vistnok anseeligste Minde om, hvad en Privatmand har offret af personligt Arbejde og Penge paa sin danske Slægts Historie, nu maa dog sikkert Hallings Arbejder i saa Henseende stilles ved Siden. Ovennævnte Værk er nemlig ikke det første, som Forfatteren, der er Dr. med., Kredslæge og Gehejmemedicinalraad i Glückstadt, har udgivet. I 1896 udgav han: „Beiträge zur Familiengeschichte des Geschlechts Halling“ (248 S. og 3 Stamtavler) og i 1898 „Beiträge zur Familiengeschichte des Geschlechts Callisen (299 Sider).

Slægten Halling er en dansk Præste- og Degneslægt, nedstammende fra Købmand Michel Lauridsen Halling, der blev Raadmand i Horsens 1674 og aabenbart var en Bondesøn fra Halling Sogn i Hads Herred. De bekendteste Mænd af Slægten er den lærde Degn i Taarnby paa Amager Jochum Michelsen Halling og Æventyreren Brigadechef William Halling, der optoges i den danske Adel 1783, og af hvis mandlige Efterkommere der for Tiden kun lever en eneste Mand.

¹⁾ Om Thrane se „Samling af biografiske Notitser om Demittender fra Aalborg Skole“ 2det Hefte Side 16.